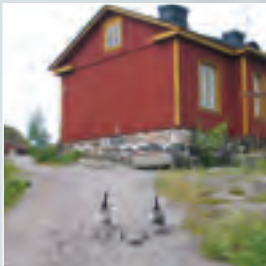

Helsingin kaupunki
Ympäristökeskus

Tervetuloa Harakan luontokeskukseen!

Sisältö

- 3 **Harakan luontokeskus – saaristoelämyksiä ja aitoa merentutkimuksen meininkiä**
- 4 **Saari, joka innoittaa ihmisiä**
Sijainti • Historiallinen ympäristö • Luonnontutkijan näkökulmasta • Retkeilijöiden keidas ja kansainvälinen kohtaamispaikka
- 6 **Hiilineutraalia saarelaisuutta**
Mistä uusiutuvaa energiaa luontokeskukseen?
- 7 **Kasvillisuus kukoistaa saaren erilaisissa elinympäristöissä**
- 10 **Linnut ovat Harakan vilkkaita valtiaita**
- 12 **Luontokeskuksen rakennukset, näyttelyt ja välineet**
Luontotalo • Akvaariot
- 14 **Meren sisäiset maisemat -näyttely**
- 15 **Lasten ihana Harakka**
Saariseikkailut lapsille • Satutalo Vellamo
- 16 **Kartta Harakan saaresta**
- 18 **Luonnontutkimuspäivät**
- 19 **Ympäristöntutkimuspäivät**
Vesitutkimukset • Maaperätutkimukset
• Ilmatutkimukset
- 20 **Tukea oppilaitosten ja päivähoiton ympäristötyöhön**
Ympäristöryhmien koulutuspäivät • Kurssit kasvattajille
• Itämerihaaste kouluille • Edistämme Vihreä lippu -ohjelmaa
- 22 **Retkiä ja tapahtumia**
Luontoretket eri vuodenaikoina • Saariseikkailut
• Yleisötapahtumat • Retkeile saarella omin päin
• Retket erilaisille aikuisryhmille • Taidetta saarella
- 24 **Lajikuvastot**
Harakan lintuja • Suomenlahden eliöitä
- 27 **Harakan palvelut pähkinäkuoressa**

Tulo-ohje Harakkaan takakannessa

Kannen kuvat: Pia Bäckman, Visa Hietalahti, Taika Ilola, Margit Jensen, Arto Nironen, Kaisa Pajanen

Julkaisija: Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2012.

Esitteen työryhmä: Asta Ekman, Margit Jensen, Marjo Kosonen (taitto), Annukka Luomi, Erkki Makkonen, Pekka Paaer, Kaisa Pajanen, Marjo Soulanto (toimitus / viestintätoimisto Pleistoseeni)

Paino: Star Offset Oy

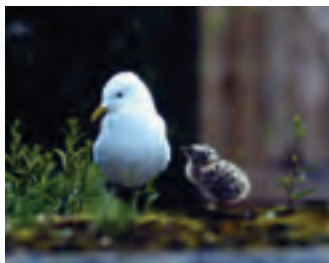

Helsingin kaupunki
Ympäristökeskus

"Meri pitää kokea itse, jotta sitä voi ymmärtää, rakastaa ja suojella."

Arto Niinen

Arto Niinen

Visa Helehtu

Harakan luontokeskus

Saaristoelämyksiä ja aitoa merentutkimuksen meininkiä

Meri on ihmiselle kiehtova ja salaperäinen elementti. Syysmyrskyllä ulappa on hurjana, mutta heinäkuun aurinkoisena päivänä se kimaltelee uskomattoman lempeänä.

Meri pitää kokea itse, jotta sitä voi ymmärtää, rakastaa ja suojella. On aivan eri asia löytää katkarapu haavista ja ihmetellä sen läpikuultavuutta kuin nähdä siitä pelkkä kuva.

Harakassa luonnon monimuotoisuuden arvo avautuu kaikenikäisille ihmisille, kun lintujen vilkasta elämää pääsee katselemaan läheltä ja maisemat ulkomerelle ovat henkeäsalpaavat.

Hyvä luontosuhde lisää onnellisuutta

Saaret ovat elämän tihentymiä, ja jokaisella saarella on aivan omanlainen tunnelma. Harakan erityispiirteitä ovat kulttuurilajien ja saaristolajien monimuotoisuus sekä värikäs historia. Siksi saari on niin kiinnostava ympäristö retkille ja työpajoille, luontokoulupäiville ja lasten saari-seikkailuille sekä kansainvälisille seminaareille.

Luonto on ihmiselle ehtymätön luovuuden, innostuksen ja hyvän olon lähde. Herkkä luontosuhde rikastaa elämäämme ja antaa voimaa arkeen.

Luonnonympäristöllä on positiivinen vaikutus myös ryhmien tunneilmapäiriin: yhteenkuuluvuus ja hyväksyntä vahvistuvat, olo rauhoittuu.

Saarella koettujen luontohavaintojen myötä silmät avautuvat myös lähiluonnon monimuotoisuudelle, joka kätkeytyy kaupungeissa puistoihin, metsiköihin ja joutomaille.

Kohti kestävä elämäntapaa

Luontokeskusten tehtävänä on vahvistaa ihmisten ympäristövastuullista identiteettiä ja innostaa kestävä elämäntapaan. Harakan luontokeskus on tärkeä toimija Itämeren tilanteen parantamisen ja ilmastomuutoksen hillitsemisen kannalta.

Saarella näkyy käytännössä, kuinka luontoa arvostetaan ja suojellaan; luontokeskus on nykyään lähes hiilineutraali. Kulttuurihistoriallisten rakennusten energiatehokkuutta on parannettu ja suuri osa käytetystä energiasta tuotetaan auringolla ja tuulella.

Eri alojen opiskelijat, ympäristökasvattajat ja ympäristöalan kehittäjät lukuisista maista hakevat työhönsä innoitusta Harakan saarelta yhä uudelleen. Teemmekin jatkuvasti yhteistyötä opettajien, taiteilijoiden ja tutkijoiden kanssa löytääksemme uusia lähestymistapoja ja olaksemme perillä viimeisimmästä ympäristötiedosta.

Saaremme on kaikille avoin, ja sillä on tarjottavaa jokaiselle. Tervetuloa tutkimaan, oivaltamaan ja nauttimaan!

Kaisa Pajanen

*Johtava ympäristökasvattaja
Helsingin kaupungin ympäristökeskus
Harakan luontokeskus*

Sakari Kuikka

Margit Jensen

Saarella on neljä Venäjän armeijan rakentamaa ammusvarastoa. Nykyään näitä kasemattikellareita käytetään muun muassa näyttelytiloina. Kuvassa kasematti I.

Kaisa Pajanen

Meren sisäiset maisemat -näyttely on ihastuttanut jo yli 100 000 Harakan vierailijaa. Näyttely on esillä kasematissa III.

Saari, joka innoittaa ihmisiä

Museovirasto / kansallisarkisto

Venäläinen kartta Harakan saaresta vuodelta 1854.

Vanha kuva näyttää Harakan ja Uunisaaren Kaivopuistosta päin. Nykyään taiteilijat soutavat tai kävelevät jäitä pitkin saarelle työskentelemään päivittäin.

Helsingin kaupunginmuseo / Kuvaaja tuntematon

Harakka on merellisen luonnon keidas, mutta sen rakennuksissa ja poluilla voista myös monenlaisten vallanpitäjien värikästä historiaa.

Sijainti

Harakan saari sijaitsee eteläisessä Helsingissä Kaivopuiston edustalla, muutaman minuutin venematkan päässä. Yhteysvene saarelle kulkee puolen tunnin välein toukokuun alusta syyskuun loppuun (ks. tarkemmat tiedot takakannessa).

Historiallinen ympäristö

Harakka on entinen puolustusvoimien saari, joka avattiin yleisölle vuonna 1989. Saaren suojellut rakennukset henkivät historiaa: osa niistä on peräisin Venäjän vallan ajalta ja jotkut Suomen armeijan ajalta.

Luontokeskuksen käytössä on muun muassa venäläisten vuonna 1908 rakentama kasarmi. Vanhoissa ammuskellareissa on luontokeskuksen ja taiteilijoiden näyttelyitä.

Saaren mielenkiintoisesta historiasta, luonnosta ja nykyhetkestä kertoo *Harakan tarinoita*-näyttely, joka löytyy venelaiturin vierestä, rantakatoksesta.

Vuosina 1999–2001 suuri joukko suomalaisia sekä virolaisia ympäristökasvattajia, tutkijoita ja taiteilijoita kokoontui Harakkaan pohtimaan meren merkitystä ja ainutlaatuisuutta. Sama meri kaikissa meissä -hanke tuotti näyttelykokoaisuuden, joka oli esillä Harakan lisäksi myös Tallinnassa.

Kaasa Palanen

"... saaren lumo saa kaupungin tuntumaan kovin kaukaiselta."

Luonnontutkijan näkökulmasta

Harakka on kooltaan noin 9 hehtaaria. Saarella on neljä luonnonsuojelualuetta, joiden pinta-ala on yhteensä 4,2 hehtaaria. Suojelualueet kattavat Harakan kasvistollisesti arvokkaimmat niityt ja kedot.

Saaren eteläkärki on linnustonsuojelualuetta. Saarta kiertää noin kilometrin mittainen luontopolku.

Suhteessa pinta-alaansa Harakassa on Helsingin saarista runsain eliölajisto. Muuttolintujen äänet täyttävät kevättilman ja pienet untuvapallerot vaeltavat poluilla kesäkuussa. Kukkaloisto yllättää vierailijan ja saaren lumo saa kaupungin tuntumaan kovin kaukaiselta.

Retkeilijöiden keidas ja kansainvälinen kohtaamispaikka

Helsingin kaupungin ympäristökeskus ylläpitää saarella luontokeskusta, joka on avoinna toukokuun alusta syyskuun loppuun. Luontokeskus järjestää kesän aikana runsaasti tapahtumia, retkiä sekä muuta ohjattua toimintaa. Suosittelemme myös oma-toimista retkeilyä!

Kulttuurikeskuksen ylläpitämässä taiteilijatalossa on lisäksi taiteilijoiden työtiloja. Harakka onkin ympäristökasvattajien, tutkijoiden, opettajien ja taiteilijoiden merkittävä kansainvälinen kohtaamispaikka.

Kaisa Pajanen

Peeka Hänninen

Kaisa Pajanen

JÄRJESTÄMME tilauksesta energia-aiheisia opastuksia ja suosittelemme työyhteisöille retkeä hiilineutraaliin Harakkaan. Tiedustelut puhelimitse: toukokuussa (09) 310 32028 ja muina aikoina 310 31535.

Hiilineutraalia saarelaisuutta

Modernit laitteet sopivat kauniisti vanhaan kulttuurimaisemaan

1700-luvulla mereltä saapuvat kalastajat suunnistivat Harakassa sijaitsevan majakan hiilihehkua kohti. Nyt saarella kohoaa voimala, joka jauhaa merituulesta sähköä.

Tuulivoimala ilmentää saarelaiden uutta hiilivapaata elämäntapaa. Uusiutuvan energian moderneja laitteita on sijoitettu taiten merkittävään kulttuurimaisemaan ja suojeltuihin rakennuksiin.

Vierailijoiden käytössä on merelle ystävällinen kompostivessa. Eväät voi lämmittää aurinkogrillillä. Luontokeskuksen väki opastaa grillin käytössä.

Tutustu hiilineutraaliin Harakkaan energialuontopolulla

Uusiutuvan energian tuotantomuotoja pääsee ihmettelemään energialuontopolulla, joka on Suomessa ensimmäinen laatuaan. Toivomme vierailijoiden saavan virvoittavien luontoelämysten ohella innoitusta omaan energiaa säästävään arkeensa.

Luontokeskuksen hiilijalanjälki on pienentynyt noin 60 prosenttia energiansäästön ja uusiutuvan energian tuotannon ansiosta. Loput energiantarpeesta katetaan saaren ulkopuolelta ostettavalla tuulisähköllä.

Energiateemaa käsitellään elämyksellisesti ja toiminnallisesti myös lasten saariseikkailuilla sekä koululaisten luonnon- ja ympäristöntutkimuspäivillä.

Mistä uusiutuvaa energiaa luontokeskukseen?

- Pientuulivoimalasta
- Aurinkosähköpaneelist
- Aurinkolämpökeräimestä (käyttöveden lämmitykseen)
- Aurinkopuhaltimista (ilmanvaihdon ja lämmityksen tueksi)
- Ilmalämpöpumpuista
- Aurinkogrillistä

Pientuulivoimala tuottaa sähköä luontokeskuksen tarpeisiin. Auringon energiaa hyödynnetään lämpönä ja sähkönä saaren rakennuksissa.

Kasvillisuus kukoistaa saaren erilaisissa elinympäristöissä

Tuuli, meri, linnut ja ihmiset ovat kuljettaneet Harakan saarelle valtavasti erilaisia kasveja vuosisatojen kuluessa. Suhteutettuna yhdeksän hehtaarin kokoonsa Harakka on kasvillisuuden monimuotoisuuden värikäs keidas suuren kaupungin kupeessa.

Miksi Harakassa on niin monimuotoista?

Harakassa kasvillisuuden monimuotoisuus perustuu ensinnäkin siihen, että pienellä saarella on paljon erilaisia kasvuympäristöjä. On tervaleppälehtoa ja rantaniittyä, jonka jää peittää talvella, on kuivia kallioketoja ja soistuneita kalliolampia. Saaren eteläosa on paljolti luonnontilainen, kun taas pohjoisosassa näkyy ihmisen vaikutus.

1800-luvulla...

... Harakkaan saapuu venäläisten saappaiden mukana salamatkustajia. Kaukaisten seutujen siemenet löytävät hyvän kasvualustan valleilta. Kun aurinko lämmittää vallien uutta, mehevää multakerrosta, saaren kasvillisuus puhkeaa paratiisimaiseen kukoistukseen. Idänukonpalko häikäisee keltaisella komeudellaan. Venäläistulokkaita ovat myös keltainen kenttätyräkki ja valkeanharmaa harmio.

Lähde: Kaisa Pajanen & Erkki Makkonen & Marjo Soulanto / Harakan tarinoita -näyttely.

1800-luvulla rakennettu mörssäripatteri tarjoaa oivallisen kasvupaikan venäläistulokkaille.

Aura Piha

Rauhoitettu kenttöörakko Harakan rantaniityllä.

Aura Piha

Keto-orkki kukkii valtoimenaan kallio-
kedoilla.

Helsingin kaupungin ympäristökeskus

Muhkeankeltainen idänukonpalko tuo
valleille kaukaisen aron tuoksua.

Sotilashistoria on vaikuttanut saaren luonnonrikkauteen suuresti. Yli 300 havaitusta kasvilajista jopa puolet on ihmisen mukana saapuneita tulokaslajeja. Linnoitusaikaiset, mullalla peitetyt hiekkavallit loistavatkin kirkkaina tulokaslajien kukinnan aikaan. Valleilla viihtyy esimerkiksi venäläisvallan aikaan saarelle kotiutunut kenttätyräkki.

Harvinaisuutena kenttöörakko

Meriveden huuhtomalla rantaniityllä viihtyvät keltamaite, rannikki ja suola-arho. Upeat meriputket nousevat kivenkoloista.

Saaren todellinen harvinaisuus suojellulla rantaniityllä on kenttöörakko. Kenttöörakko on hernekasvi, joka kukkii heinäkuussa eksoottisin vaaleanpunaisin kukin.

Tervaleppälehdoissa ja lammeksi kuroutuneen entisen merenlahden rannoilla rehottavat runsaina rantakukka ja ranta-alpi. Loppukesästä virmajuuren ja mesiangervon tuoksu huumaa aistit.

Kalliopainanteissa, sinisten rantatädykepuskien seassa keikkuu myös isolaukkujen keltaisia kukintoja. Joinakin keväänä kalliokedot voittavat sinisyydellään meren, kun saaren valtaa keto-orkki. Violetit ruohosipulikentät koristavat saarta keskikesällä tarjoten suojaa lokinpoikasille.

VIERAILIJOITA pyydetään kulkemaan vain merkityillä reiteillä ja poluilla, jotta saaren herkkä kasvillisuus ei vaurioituisi. Valkoposkihanhet eivät kuitenkaan rajoituksista välitä.

Vuonna 1997 saarella pesi kolme valkoposkiparia ja vuonna 2010 jo 230 paria. Valkoposkihanhet rehevöittävät ja kuluttavat saaren kasvillisuutta.

Margit Jensen

Luonnonvarainen ruohosipuli värjää Harkan kalliokedot violeteiksi kesäkuussa.

Lokinpojat kipittävät sydänkesällä rantakallioilla.

Linnut ovat Harakan vilkkaita valtiaita

Harakassa lintujen pesimistä voi seurata aivan läheltä. Ranta-vedessä räpiköi suloinen haahkapoikue, polun vierellä hautoo lokkiemo. Monet vierailijat ovat saarella nähneet ensimmäistä kertaa, miten linnunpoikanen kuoriutuu munasta.

Harakan linnusto edustaa hyvin saaristolinnustoa. Saaren eteläkärjen suojelualueella pesii uhanalainen selkälökki yhdessä muiden lokiien, tiirujen ja kahlaajien kanssa. Jäidenlähdestä myöhäiseen kevääseen vesilinnut kokoontuvat Harakan kaakkoiskärjen ja Vanhan Räntyn lintuluodon suojaamaan poukamaan.

Emot ärhäköinä

Valkoposkihanhen ja kalalokin pesimäkannat ovat kasvaneet 2000-luvun alkuvuosina huippuunsa. Erityisesti valkoposkihanhen runsaudella on ollut suuri rehevöittävä vaikutus saaren kasvillisuuteen.

Pesimäaikana sadat valkoposkihanhet ja kalalokit puolustavat muniaan ja poikasiaan niin vimmaisasti, että retkeilijöiden kannattaa pysyä poluilla ja tarvittaessa vaikkapa levittää sateenvarjo suojakseen.

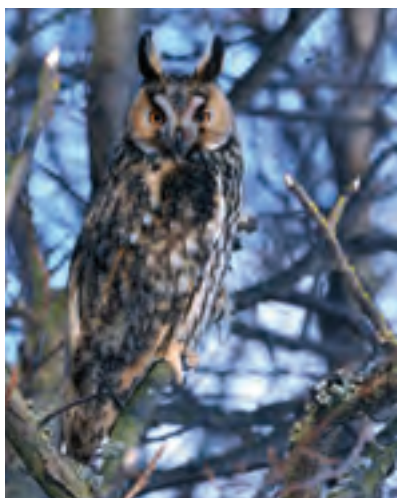
Luontokeskus on toiminut Harakassa jo yli 20 vuotta. Sinä aikana saarella on tavattu yleisten vesilintujen lisäksi muiden muassa ristosorsa, mustaotsalepinkäinen, nokkavarpunen ja valkoselkätikka.

Saarella pääsee loistavasti ihailemaan arktikaa eli lintujen kevätmuuttoa. Syksyllä on kiintoisaa havainnoida päiväpetolinjuja. Talvella saarelle laskeutuu satunnaisesti useitakin pöllöjä.

Asta Ekman

Meriharakat löytävät vesirajasta herkkuja: pikkuötököitä ja -kaloja.

Asta Ekman

Sarvipöllöjä jää talvella usein Helsingin rannoille ja saariin myyränpyyntiin.

Aura Piha

Juuri kuoriutunut kalalokin poikanen emonsa suojassa.

Tiira syöksyy kohta nappaamaan vedestä pikkukalan.

Siro ja sulavalinjainen kalalokki on Harakan runsain pesimälintu.

Aura Piha

Valkoposkianhet valitsevat pesimäkauden alussa reviirin, jota ne puolustavat hanakasti.

Aura Piha

Pia Bäckman

Luonnontutkimusleiriläiset maa-
laavat luontotalon lintuhuoneessa
vesiväreillä kaloja ja lintuja.

Luontokeskuksen rakennukset, näyttelyt ja välineet

Luontotalo

Vanha kasarmi on luontokeskuksen toimintojen keskipiste. Kaikki voivat lainata luontotalosta välineitä luonnon havainnoimiseen.

Lintuhuoneessa esitellään saaristolinnut. Sieltä voi lainata kii-
kareita ja Bongaa Harakan linnut -kuvastoja.

Merihuoneessa on mikroskooppeja, meriluonto-oppaita ja ran-
tahaaveja.

Energialuontopolulle voi lainata tuulimittareita ja jättiläissiipiä.

Hiilineutraali kesäkeittiö sijaitsee luontotalon edustalla. Jos
aurinko paistaa, kesäkeittiössä voi lämmittää ruokansa aurinko-
grillillä. Pilvisäällä lämpöä saa veivivoimalla ja aurinkopaneelei-
den tuottamasta energiasta.

Luontotalon päädyistä löytyy yrttejä salaatin tai teen mausteeksi. Kokeile vaikkapa minttua!

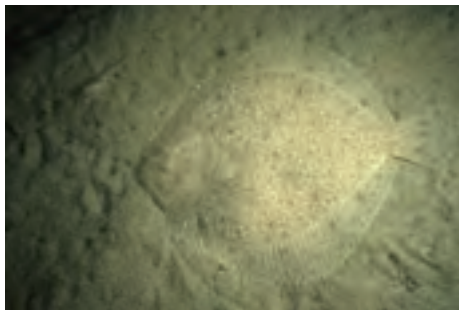
Akvaariot

Akvaarioissa on nähtävillä rantojemme tyypillisimpiä leviä, äyriäisiä, simpukoita ja kotiloita. Lisäksi akvaarioista löytyy erilaisia kaloja.

Akvaarioihin on luotu neljä mahdollisimman luonnonmukaista vedenalaista ympäristöä. Eliöt kerätään Tvärminnen eläintieteelliseltä asemalta sekä Helsingin merialueelta sukeltamalla, nuottaamalla ja haavimalla.

Hiekkapohjan eliöt ovat piiloutumisen mestareita. Aluksi hiekkapohja-akvaario näyttää tyhjältä, mutta äkkiä katse osuu kampelan silmään. Täytyy olla tosi tarkkana löytääkseen meriajokkaan lehtien seassa piileksivän neulakalan. Hietasimpukasta ei näy paljoa, kun se kaivautuu hiekkaan.

Merenlahdissa elää erilaisia särkikaloja, joilla on hauskoja nimiä: turpa, vimpa, suutari, salakka, sulkava, sorva, särki... Yhdellä särkikalalla on punaiset silmät ja toisella evät, kolmannella molemmat.

Visa Hietalahti

Piikkikampela naamioituu ja piiloutuu hiekkaan.

Visa Hietalahti

Merirokko pyydystää lonkeroillaan planktonia vedestä.

Taika Ilola

Näköisveistokset tuovat esille Suomenlahden kalojen jännittävät värit ja muodot.

Kallio- ja kivipohjien tärkein levä on rakkolevä, jonka seassa vipeltää katkarapuja, leväkatkoja ja leväsiiruja. Piikkikalaparvi puikkelehtii levämetsässä. Merirokot haavivat pyyntilonkeroillaan ja kotilot etenevät hitaasti, mutta varmasti tuntosarvillaan tunnustellen.

Punalevät ja sinisimpukat pärjäävät syvemmällä, vähäisemmässä valossa. Akvaariossa voi nähdä myös ihmeellisen rasvakalan ja pohjalla köpöttelevän kilkin. Merenlahtien hauki sijoitetaan aina sellaiseen akvaarioon, jossa se ei pääse syömään kaikkia muita kaloja.

Itämeren kalat esitellään näköismalleina. Akvaariotalossa on myös Itämeren ainoan valaan, *pyöriäisen* näköisveistos.

Meren sisäiset maisemat

”Meduusan elämä on täynnä meren viisautta, ulapan ja rannan ikuista vuoropuhelua.”

Meren sisäiset maisemat -näyttely havahduttaa tajuamaan, miten monimuotoinen, kiehtova ja kaunis Itämeren vedenalainen luonto on. Värit ja muodot ovat suorastaan mykistäviä.

- Näyttely on esillä kasemattikellarissa III (ks. sijainti s. 17)
- Avoinna toukokuusta syyskuuhun klo 10–17 (la suljettu)

”Suomenlahden murtovedessä elää ainutlaatuinen sekoitus järven ja meren lajistoa. Valtameren rakkolevä ottaa huomaansa järvien ahvenet ja rasvakala kohtaa hauen. Eri maailmat sulautuvat hauraaksi ekosysteemiksi, jossa eletään suolaisen ja makean sietorajoilla.”

”Kalan katse: kampela, kiviniilikka, rasvakala ja särämäneula ovat ulkonäöltään niin erilaisia, ettei niitä kaloiksi tahdo tuntea. Evoluution teatterissa nähdään monenlaisia kasvoja. Erilaisuus auttaa selviytymään.”

”Itämeressä valtameren maailman ja mantereisten vesien maailma kohtaavat toisensa. Järvikalat uivat täällä merilevien seassa. Lajeja on vähän, mutta ne ovat sopeutuneet hyvin vallitseviin olosuhteisiin.”

Kuvien ja kuvatekstien lähde: Visa Hietalahti (kuvat) & Kaisa Pajanen & Heikki Salemaa & Aino Favén / Meren sisäiset maisemat.

Vellamon valtakunnassa voi pukeutua leväkotilon, leväsiiran, merirokon ja vesiskorpionin asuihin. Kuvassa "leväkotiloita".

Taika Ilola

■ Satutalo Vellamo

- Avoinna touko-syyskuussa klo 10–17 (la suljettu)
- Ks. satutalon sijainti sivulta 17.

Vellamon valtakunta on kodikas luonto-satutalo, jossa voi loikoilla kampelamattolla, katsella Vellamo Vedenemännän kirjaa, pukeutua veden pikkueliöksi ja ryömiä vierailulle tokon pesään.

Talo toimii myös lasten saariseikkailuiden tukikohtana.

Laila Nevakivi

Vellamo Vedenemännän satuluontokirjan kuvitusta.

Lasten ihana Harakka

■ Saariseikkailut lapsille

Päiväkot- ja leikkipuistoryhmille

- Arkisin touko-kesäkuussa ja elo-syyskuussa
- Kesto 4 tuntia
- Ilmoittautumiset huhtikuussa

Lapsiperheille kesäsunnuntaisin

- Muutamina sunnuntaipäivinä joka kesä (ks. www.hel.ymk/harakka)
- Kesto 2 tuntia
- Ei ilmoittautumista

Tilauksesta ryhmille

- Esim. lasten meriaiheet syntymäpäivät
- Kesto 2 tuntia
- Tiedustelut: p. toukokuusta syyskuuhun (09) 310 32028 ja muina aikoina 310 31535

Janica Erland

Saariseikkailuilla lapset kirjoittavat kallioiden vedellä viestejä, jotka tuuli vie merelle.

Saariseikkailuilla tutustutaan saaristoluontoon eläytyen ja leikkien. Seikkailuiden tarinat vaihtelevat vuosittain; Harakassa on etsitty niin merenneidon kadonneita amuletteja kuin Itämeren salaperäisiä eliöitäkin.

Uusimpia saariseikkailuita on Energian salaisuudet -retki, jonka aikana voi kokeilla tuulen voimaa "jättäisperhosen" siivillä ja hämmästellä saaren omaa tuulimyllyä.

Seikkailijoiden tukikohtana on satutalo Vellamo, jossa on mukava käydä välillä lepäilemässä ja leikkimässä.

Tarkemmat tiedot: www.hel.fi/ymk/harakka

Kartta Harakan saaresta

A Luontotalo

Vanhassa kasarmissa esitellään saariston lintuja, kasveja ja hyönteisiä. Luontokoulutiloja sekä luontokeskuksen toimisto.

B Akvaariovaja

Murtovesiakvaariot kuhisevat levävyöhykkeiden elämää – kaloja, leviä, äyriäisiä ja muita eliöitä.

C Satutalo Vellamo

Lasten omassa toimintatilassa voi tutustua sadunhoitoiseen vedenalaiseen maailmaan.

D Rantakatos

Saaren jännittävästä historiasta, luonnosta ja toiminnasta kertova *Harakan tarinoita* -näyttely.

E Taiteilijatalo

Vuonna 1928 rakennetussa entisessä Puolustuslaitoksen Tutkimuskeskuksessa on nykyään taiteilijoiden työtiloja.

F Lennätin

Vaihtuvia näyttelyitä, toisinaan kahvila.

I - IV Kasematit

Vallien ammuskellareissa on vaihtuvia luonto- ja taidenäyttelyitä. Kasematissa III on esillä *Meren sisäiset maisemat* -näyttely.

G Pientuulivoimala

H Talonmies

J Laituri

K Näköalapaikka

L Lintupiilo

WC Vessat

SAARISTOLUONTO ON HERKKÄÄ, JOTEN MUISTA

- liikkua vain teitä ja merkittyjä polkuja pitkin; kallioilla polut on merkitty kivin ja valkoisin merkein
- olla tallaamatta tai poimimatta kasveja
- antaa linnuille rauha – erityisesti pesimäaikana
- jättää koira kotiin.

Luontokeskuksen palvelut
ovat maksuttomia, ellei toisin
mainita. Palveluista tarkemmin:
www.hel.fi/ymk/harakka

Energialuontopolku,
rastitaulu

Lastenvaunuille sopiva tie

Luontopolku

Luonnonsuojelualue

Luonnontutkimuspäivät

Auringon kimallusta, myrskytuulia
ja meritutkimuksia

- Peruskoululaisille
- Kesto noin 4 tuntia

Aura Pihla

Omat luontolöydöt ovat päivän arvokainta antia.

Pia Bäckman

Tiikka Ilola

Lintupiilon suojasta voi seurata Harakan lintujen touhuja.

Harakka on luonnontutkimuksen ja ympäristönsuojelun kenttäasema, jossa havainnoidaan, tutkitaan ja ihaillaan luontoa. Päivä saarella antaa innostavan ja elämyksellisen tuen opetukseen.

Tutkimista kapteeni Cousteaun palolla

Pieneliöiden ja planktonin haavimisessa on railakasta tekemisen meininkiä ja kurkistus mikroskooppiin saa kaikenikäiset huudahtelemaan hämmästyksestä. Auringon kimallus, merituuli, kasvien loisto ja saaristolintujen vilkas elämä jäävät hehkumaan mielikuvissa.

Kun tekee, niin oivaltaa

Korkealta vallilta näkee Vantaanjoen sameuden haipuvan tyrskyihin. Itämeren tila mietityttää lapsia ja nuoria. Harakassa he ratkovat omilla töillään mieleen nousseita kysymyksiä. Oppiaineiden rajat ylittyvät, kun välillä sukellaan taiteellisen ilmaisun, leikin ja draaman maailmaan oivallusten syventämiseksi.

Luonnontutkimuspäivän aikana on tilaa myös pelkälle olemiselle. Luonnossa oleminen virkistää ja eheyttää.

Tarkemmat tiedot: www.hel.fi/ymk/harakka > Palvelut kouluille

Ympäristöntutkimuspäivät

Ympäristökemian salat tutuiksi

Suomesta tuskin löytyy yhtä jännittävää miljöötä ympäristökemian tutkimuksille kuin entinen Puolustuslaitoksen Tutkimuskeskus. 1900-luvun alkuvuosikymmeninä siellä harjoittivat salaisia kokeitaan kuuluisat kemistit ja tutkijat Tauno Palosta kenraali V. P. Nenoseen.

Nyt nuoret saavat mittailla ja analysoida laboratoriossa itse keräämiään näytteitä. Tärkeä osa kurssipäiviä on tiedon pohdinta ja soveltaminen: Miten oma elämäntapani vaikuttaa Itämereen, maaperään ja ilmanlaatuun?

- Lukiolaisille
- Voidaan soveltaa myös 9-luokkalaisille
- Tiedustelut: p. (09) 310 31577

Kuva Erkki Päiväläisen kirjasta Kemian vuodet.

1930-luvulla Harakan laboratoriossa työskentelivät Tauno Brännas alias Tauno Palo sekä herrat Vuorivirta, Havulinna, Smedslund ja Levón.

Asta Ekman

Asta Ekman

■ Vesitutkimukset

- Kesto 1 päivä

Oppilaat ottavat itse näytteitä merivedestä. Näytteitä analysoidaan Harakan historiallisessa kemianlaboratoriossa. Näin ympäristökemian salat tulevat tutuiksi. Samalla opitaan, miten ympäristölle haitalliset aineet vaikuttavat Itämereen.

■ Maaperätutkimukset

- Kesto 1–2 päivää

Oppilaat tutkivat omista näytteistään maaperän laatua, kuten happamuutta. Samalla pohditaan mekanismeja, jotka vaikuttavat maaperän kuntoon.

■ Ilmatutkimukset

- Kesto 3–4 päivää

Oppilaat tutkivat ilmanlaatua maastoon vietävien passiivikeräimien avulla. Harakan laboratoriossa ilmanäytteistä tutkitaan muun muassa typen oksideja. Kurssilla saa tietoa ilman laatua heikentävistä aineista.

Tukea oppilaitosten ja päivähoidon ympäristötyöhön

■ Ympäristöryhmien koulutuspäivät

Ympäristöryhmät saavat toiminnallisilla koulutuspäivillä ideoita ja vinkkejä koulujensa ympäristötyöhön. Päivät järjestetään yhteistyössä opetusviraston kanssa.

Kesällä 2009 lähes sata kasvattajaa neljästä Itämeren maasta kokoontui Harakkaan jakamaan tietoa Itämeren tilasta ja ympäristökasvatusmenetelmistä (Communicating the Baltic -hanke).

”Darwin” esittelee lajittumisen ja luonnon monimuotoisuuden saloja.

Kaisa Pajanen

■ Kurssit kasvattajille

- Kesto 1–2 päivää
- Maksuttomia

Miten vahvistaa lasten ja nuorten luontosuhdetta? Kaipaako uusia ideoita opetukseen? Järjestämme ympäristökasvatuksen täydennyskoulutusta opettajille, päivähoidon henkilöstölle sekä kaikille ympäristökasvatuksesta kiinnostuneille.

Kursseilla saa ideoita ja innostusta työhön sekä keinoja arjen ympäristöasioiden käsittelyyn. Aiheita ovat muiden muassa talviluonto, linnut, monikulttuurisuus ympäristökasvatuksessa, uusiutuva energia, ympäristökemia luonnossa sekä kansanlaulu ympäristökasvatuksessa.

Tarkemmat tiedot:

www.hel.fi/ymk/harakka > Palvelut kouluille

■ Olisitko meren kaveri? Koulut mukaan Itämerihaasteeseen!

Koulut voivat vaikuttaa Itämeren tulevaisuuteen siinä missä kaupungit, yritykset ja yhdistyksetkin. Tulkaa mukaan huipputärkeään kampanjaamme!

Pienennämme vesistöjen kuormitusta pienin ja isoin teoin ympäri Suomea. Haastamme myös sinun koulusi tarkastelemaan toimintaansa vesiensuojelun näkökulmasta.

Itämeri-toimenpidepankista saa käytännön ideoita kuormituksen vähentämiseen ja ympäristötietoisuuden kasvattamiseen.

www.itamerihaaste.net

Edistämme Vihreä lippu -ohjelmaa

Harakan luontokeskus on alueellinen Vihreä lippu -edistäjä. Järjestämme koulutuksia vesi-, energia- ja lähiluontoteemoista.

Vihreä lippu on kestävän kehityksen ohjelma päiväkodeille, kouluille ja muille oppilaitoksille sekä lasten ja nuorten vapaa-ajan toimijoille. Vihreä lippu on kansainvälinen kasvatusalan ympäristömerkki.

www.vihrealippu.fi

Retkiä ja tapahtumia

■ Luontoretket eri vuodenaikoina

- Kesto noin 2 tuntia
- Avoimia kaikille
- Ei ilmoittautumista

Saariretkiemme teemat kumpuavat vuodenaikojen vaihtelusta. Retkiä on tarjolla touko-syyskuun aikana.

Keväällä linnut valloittavat saaren ja kesäkuussa pienet hanhien poikaset taapertavat luontopoluilla. Kesällä kukkaloisto huikaisee kalliokedoilla. Syksyllä tuulet ja lepakot tuovat jännitystä saaren elämään.

■ Yleisötapahtumat

Järjestämme kesäisin yleisölle avoimia Itämereen ja saaristoluontoon liittyviä tapahtumia yhdessä saaren taiteilijoiden kanssa. Seuraa tiedotusta netissä ja lähde nauttimaan saaristoluonnosta ja meritunnelmasta!

■ Saariseikkailut

- Lapsiperheille
- Tilauksesta myös muille ryhmille

Saariseikkailuilla tutustutaan saaristoluontoon eläytyen ja leikkien. Seikkailijoiden tukikohtana on satutalo Vellamo.

Harakassa voi järjestää myös vaikkapa teemalliset syntymäpäiväjuhlat. Tarkemmat tiedot lasten saariseikkailuista sivulla 15.

■ Retkeile saarella omin päin

- Talot ja näyttelyt avoinna touko-syyskuussa klo 10–17 (la suljettu)
- Ryhmien ilmoittautumiset: p. touko-syyskuussa (09) 310 32028, muina aikoina 310 31535

Saarelle voi tulla retkeilemään omin päin ja oman ryhmän kanssa myös ilman opasta. Aurinkoisena päivänä luontopolku ja energialuontopolku kutsuvat seikkaillemaan pitkin saarta. Sateen yllättäessä voi pujahtaa vaikkapa *Meren sisäiset maisemat* -näyttelyyn, akvaariotaloon tai satutalo Vellamoon.

■ Retket erilaisille aikuisryhmille

- Toukokuu-syyskuu
- Tiedustelut: p. touko-syyskuussa (09) 310 32028 ja muulloin 310 31535
- Tarvittaessa tarjolla kokeneita luonto-oppaita

Irtiotto rutiineihin tapahtuu jo yhteisellä venematalla Kaivo-puiston rannasta saareen. Perillä saareessa voi opetella porukalla tunnistamaan lintuja tai vaikkapa villivihanneksia ja muita lähiluonnon rikkauksia. Hiilineutraalin Harakan energialuontopolulla saa elämyksellisesti kestäväen kehityksen tietoa.

Luontokeskuksen taloista, akvaarioista ja näyttelyistä löytyy runsaasti koettavaa sateen yllättäessä, mutta aurinkoisella säällä sisälle ei juuri malta mennä!

Pannukahvit voi keittää modernilla aurinkogrillillä. Silokallioille katetun piknikin kruunaa näkymä avoimelle ulapalle. Kokonaisvaltainen yhteinen kokemus rentouttaa ja avartaa mielen.

Helsingin kaupungin ympäristökeskus

Päivä merellisessä ympäristössä irrottaa ihmehen hyvin arjesta.

Saarivahtimestarilta voi vuokrata kokoustiloja taiteilijatalosta sekä lounaskeiton ja kahvit, p. 040 413 4355.

Margit-Jensen

Kulttuurikeskuksen taiteilijatalo

Helsingin kaupungin ympäristökeskus

Lennätinrakennus

■ Taidetta saarella

Entinen Puolustuslaitoksen Tutkimuskeskus on nykyään Kulttuurikeskuksen ylläpitämä taiteilijatalo. Vuosittaisiin näyttelyihin pääsee tutustumaan sekä sisätiloissa että ulkona saarella. Taiteilijoiden talo on työskentelyaikoina suljettu yleisöltä, joten näyttelyiden ajankohdat kannattaa tarkistaa etukäteen.

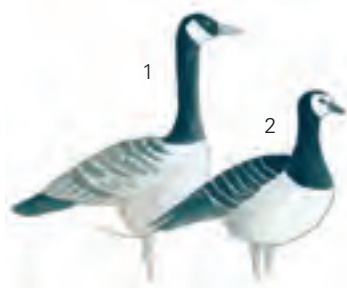
Myös vanhassa lennätinrakennuksessa järjestetään luontokeskuksen ja taiteilijoiden näyttelyitä sekä pienimuotoisia työpajoja.

Tarkemmat tiedot näyttelyistä: www.hel.fi/ymk/harakka ja www.harakka.fi
Kokoustilat ja tarjoilut: www.skutsi.fi

Margit-Jensen

Harakan lintuja

Kanadanhanhi (1)
Branta canadensis

Valkoposkihanhi (2)
Branta leucopsis

Kyhmyjoutsen (1a), nuori yksilö (1b)
Cygnus olor

Meriharakka
Haematopus ostralegus

Sinisorsa
Anas platyrhynchos

Selkälökki (1)
Larus fuscus

**Harmaalökki (2a),
nuori yksilö (2b)**
Larus argentatus

Västäräkki
Motacilla alba

Tukkasotka
Aythya fuligula

Kalalökki
Larus canus

Naurulökki
Larus ridibundus

Merimetso
Phalacrocorax carbo

Telkkä
Bucephala clangula

Haahka
Somateria mollissima

Haarapääsky
Hirundo rustica

Rantasipi
Actitis hypoleucos

Haapana
Anas penelope

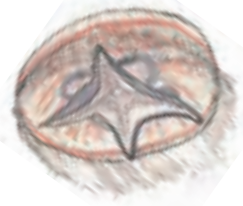
Isokoskelo
Mergus merganser

Lapintiira (1)
Sterna paradisaea

Kalatiira (2)
Sterna hirundo

Suomenlahden eliöitä

Korvameduusa
Aurelia aurita

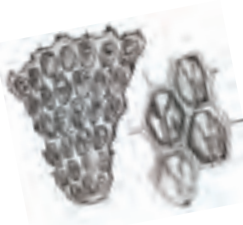
Sinisimpukka
Mytilus trossulus

Merirokko
Balanus improvisus

Viherahdinparta
Cladophora glomerata

Levärupi
Electra crustulenta

Vaeltajasimpukka
Dreissena polymorpha

Hietamassiainen
Neomysis integer

Suolilevä
Enteromorpha intestinalis

Muunnoslimakotilo
Radix peregra

Idänsydänsimpukka
Cerastoderma glaucum

Leväsiira
Idotea baltica

Haarukkalevä
Furcellaria lumbricalis

Leväkotilo
Theodoxus fluviatilis

Liejusimpukka
Macoma balthica

Leväkatka
Gammarus spp.

Merisukas-jalkainen
Hediste diversicolor

Kilkki
Saduria entomon

Rakkolevä
Fucus vesiculosus

Tavataan Harakassa

Tarjoamme saariseikkailuita ja näyttelyitä kaikenikäisille – satoi taikka paistoi!

Harakan palvelut

• Helsingin päivähoidolle	Saarseikkailupäivät: Elämyksellinen 4 tunnin retki (4–6-vuotiaat)
• Helsingin kouluille	Luontokoulupäivät: Luonnontutkimuspäivät (alakoulu) Ympäristöntutkimuspäivät (yläkoulu, lukio) Ympäristöryhmien koulutuspäivät
• Kasvattajille	Ympäristökasvatuskurssit (aiheina mm. Itämeri, linnut, uusiutuva energia, monikulttuurisuus, ympäristökemia, lähiluonto, ötökät, talviluonto) Vihreä lippu -koulutukset Itämerihaaste kouluille
• Ryhmille tilauksesta (maksullisia)	Opastetut luontoretket Opastetut energiaretket Lasten saarseikkailut, syntymäpäiväjuhlat
• Kaikille kiinnostuneille	Näyttelyt (mm. Harakan tarinoita, Meren sisäiset maisemat) Akvaariot Energialuontopolku Satutalo Vellamo Lasten saarseikkailut Yleisötapahtumat Kurssit Luontotalo Luontopolku Retket

Piirroksia: Juha Flinkman

Harakan luontokeskus

- Avoinna yleisölle toukokuun alusta syyskuun loppuun, ma-pe ja su klo 10–17 (la suljettu)

Yhteysvene kulkee noin puolen tunnin välein Kaivopuistosta, Ullanlinnan laiturista. Laituri sijaitsee Café Ursulan vieressä, Ehrenströmintie 3b, 00140 Helsinki. Lähimmäksi pääsee raitiovau-
nulla (Kaivopuiston pysäkki). Venematka kestää muutaman minuutin.

Yhteysveneiden aikataulu ja venematkan hinnat: **www.merenkavijat.fi**. Laiturilla oleva valkoinen viitta on nostettava ylös viisi minuuttia ennen lähtöaikaa.

Harakan luontokeskuksen yhteystiedot

Puh. touko-syyskuussa (09) 310 32028,
muina aikoina 310 31535

Helsingin kaupungin ympäristökeskus
Ympäristönsuojelu- ja tutkimusyksikkö
Harakan luontokeskus
PL 500, 00099 Helsingin kaupunki

Tarkemmat tiedot Harakan luontokeskuksen palveluista: **www.hel.fi/ymk/harakka**